

בני בינה

שביעי של פסח

ביטחון מוחלט בקב"ה

ובתפילה לה' בצעקת - אבא רק אתה יכול לעזור לי !!

בליל שביעי של פסח, עם ישראל ניצב עומד על הים ונושא את עיניו לשמים, ה' תציל אותנו!! , שכן אומרת התורה "ויצעקו בני ישראל אל ה'", ובאיזה מצב הם היו? במצב שאין להם לאן לברוח, מותקפים מכל כיוון בלי שום קצה חוט של דרך מילוט, וכך הם היו תלויים בקב"ה שאם הוא לא יציל אותם כאן ועכשיו ללא ספק הם נושמים כעת את נשימותיהן האחרונות, תפילה שכזו כשבאה מכל הלב שאומרת אבא אין לנו דרך אחרת לצאת מהמצב, אבא רק אתה אבל רק אתה! היא נשמעת מיד, ומכאן נלמד איך צריך להראות תפילה, כי כשאדם מתפלל כך כשכולו סמוך ובטוח שרק ה' יצילו מהמצר מובטח לו שישמע תפילתו, וכמו שנראה לקמן.

נראה את הרש"י והמדרשים על הפסוק בשיר השירים שמדבר על קריעת ים סוף, "יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה, הראיני את מראיך השמיעני את קולך" (שיר השירים ב יד)

רש"י: "יונתי בחגוי הסלע - זה נאמר על אותה שעה שרדף פרעה אחריהם והשיגם חונים על הים ואין מקום לנוס לפניהם מפני הים ולא להפנות מפני חיות רעות, למה היו דומין באותה שעה ליונה שבורחת מפני הנץ ונכנסה לנקיקי הסלעים והיה הנחש נושף בה, תכנס לפנים - הרי הנחש, תצא לחוץ - הרי הנץ, אמר לה הקדוש ברוך הוא הראיני את מראיך את כשרון פעלתך למי את פונה בעת צרה: **השמיעני את קולך** - (שמות יד) ויצעקו בני ישראל אל ה'". (שם).

ובמדרשים: "א"ר ברכיה, יפה הייתה הקרבת פרעה לישראל ממאה צומות ותפילות, למה שכיון שרדפו אחריהם וראו אותן נתייראו מאד ותלו עיניהם למרום ועשו תשובה והתפללו שנאמר "ויצעקו בני ישראל אל ה'", באותה שעה אמר הקב"ה לך הייתי מבקש לשמוע קולכם, שנאמר "יונתי בחגוי הסלע", כיון שהתפללו אמר הקב"ה למשה מה אתה עומד ומתפלל כבר קדמה תפלתן של בני לתפלתך שנאמר "מה תצעק אלי". באותה שעה התחילו בני ישראל צועקים להקב"ה שנא' "ויצעקו בני ישראל אל ה'", אמר הקב"ה "יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה", למה היו ישראל דומין באותה שעה ליונה שברחה מלפני הנץ ובאה להיכנס לפני מן הסלע והיה הנחש בתוכו בקשה לצאת הרי הנץ על הפתח, כך היו ישראל הים הולך וסוער עליהם והשונא רודף אחריהם והחיות מן המדבר והיו מוקפין מארבע רוחות, מה עשו נשאו עיניהם לאביהן שבשמים וצעקו שנא' "פרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם' ויצעקו בני ישראל אל ה'" לכך כתיב "יונתי בחגוי הסלע". (ש"ר בשלח כא, תנחומא שופטים).

מבואר שכל הנס של קריעת ים סוף, שישתנה הטבע עד שיבקעו המים ויהיו חומה, יכולים לבוא רק מכח התפילה, ואיזה תפילה, תפילה מלאה באמונה שבא נושאים עיניהם לשמים וסומכים רק על הקב"ה, כך מיד הוא שמע את התפילה, וכשהם צעקו אל ה' הם זכו לנסים הגדולים שהיו על הים, שהרי כל הסיבה שה' הביא אותם למצב הזה כי הוא היה חפץ לשמוע קולנו כמו שאמר הכתוב "השמיעני את קולך", את הקול אני רוצה לשמוע, כשאתם לא יכולים ויותר אין לכם על מי להשען אלא על הקב"ה, אני רוצה שתפנו אלי, לשמוע שאתה מאמינים בי באמונה שלמה כי הבורא יתברך שמו לו לבדו ראוי להתפלל, אז אעשה לכם נסים ואסדר את כל הטבע שיהיה כפוף רק לכם.

כך תמיד כשהאדם רואה שכלו כל הקיצין הוא צריך להבין שהקב"ה רוצה לשמוע אותנו, הוא לא רוצה שהוא יסבול הוא רוצה שירים את עיניו לאבא אוהב בשמים ומיד ישמע תפילתו, כי הקב"ה מתאוה

לתפילתן של צדיקים הוא יודע שמהם התפילה מגיע מכל הלב ולא כעוד אופציה, לפעמים כשאנו מתפללים למרות שאנו יודעים מהו כוחה של תפילה אבל עדיין יש לי את פלוני שיכול לעזור לי, או שהעניין יסתדר איך שהוא, אבל אם באמת כך יהיה למה ה' הביא עליך את הצרה הזו, הוא רצה רק לשמוע אותך לא יותר מכך, וכך כשתדע ותאמין כי רק הוא בעל הכוחות כולם מיד תתקבל תפילתך, לפעמים חושבים שבבא פלוני או סגולה פלונית תעזור, אבל צריך לקחת דברים מסוג זה בערבון מאוד מוגבל, ה' רוצה שנתקרב אליו ורוצה שנפנה ונשען עליו, עלינו דבר ראשון לפנות למושיע בעצמו, ה'סגולה' הטובה ביותר היא הכתובה בנפש החיים (שער ג פרק יב)

"ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שום רושם כלל, כשהאדם קובע בלבו לאמר הלא ה' הוא האלקים האמתי ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם וכל העולמות כלל והכל מלא רק אחדותו הפשוט ית"ש, ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם, ומשעבד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ב"ה, כן יספיק הוא יתברך בידו שממילא יתבטלו מעליו כל הכוחות והרצונות שבעולם שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל".

והנה תפילה ואמונה עדיין לא מספיקה, צריך לעשות מעשה, מעשה שיהיה רק השתדלות שעליו תחול הברכה, **החזר"א** בספרו אמונה ובטחון (ב ב) מבאר מה ההבדל בין אמונה לביטחון, למעשה הם שני חלקים של אותו הדבר, רק מה ש"האמונה בבחינת הלכה והביטחון בבחינת מעשה", כי אם מאמינים בלב שלם צריך לפעול על פי אמונה זו, אדם יכול לדבר גדולות ונצורות על אמונה אך שעת המבחן האמתי הוא בשעת מעשה, **לכן** כדי שיתרחש נסים מעל הטבע, לא מספיק להתפלל ולהאמין, גם צריך לעשות מעשה ובו להיות בטוח כי ה' יביא את הישועה, כשהאמונה מגיע לפן המעשי היא מוכיחה את חוזקה ונאמנותה, כיון שאדם שפועל לפי אמונתו בידוע שבאמת מאמין, וזה אף מדרש מפורש בספר

בפרשת ראה על הפסוק "וברכך ה' אלוקיך בכל אשר תעשה" (דברים ט"ו) "וברכך ה' אלוקיך - יכול בטל, תלמוד לומר בכל אשר תעשה", דהיה סלקא דעתך דברכת הקב"ה תהיה אפי' באופן שיושב בטל, וע"ז נתחדש בקרא "אשר תעשה" - דרך כאשר האדם עושה מצד עצמו, אזי הוא זוכה לברכת הקב"ה, וכן לומדת הגמ' (עירובין סג) מהפס' "ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח", אמרו "אף על פי שהאש יורדת מן השמים - מצוה להביא מן ההדיוט", כי גם אם ה' עושה הכל מ"מ עלינו מוטל לעשות מעשה קטן מלמטה שנקרא איתערותא דלתתא להראות את ביטחוננו בה' ואז הוא יעשה לנו נס.

ולכן מצינו גם את השלב השני של בטחון בקריעת ים סוף, את ההתבטלות המוחלטת לקב"ה אנו אף מוצאים כשנכנסו לים, והים לא נבקע עד שעמ"י ובראשם נחשון בן עמינדב נכנסו אליו והאמינו בה' ובמשה עבדו, ה' בקע להם את הים כי הם באו עם בטחון מלא שהים יבקע, כי גם אחרי התפילה הם היו צריכים להוכיח את ביטחונם במעשה, ולכן אמר ה' למשה **"מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו"**, ואומר הילקוט על פסוק זה "רבי אומר כדאי היא האמונה שהאמינו בי שאקרא להן את הים", וכן פי' שם האור החיים "דבר אל בני ישראל ויתעצמו באמונה בכל לבם ויסעו אל הים קודם שיחלק על סמך הביטחון כי אני אעשה להם נס ובאמצעות זה תתגבר הרחמים".

מכאן נבין מהו החילוק בין הניסים שנעשו במצרים לניסים שנעשו על הים ולמה שביעי של פסח מיוחד לכשעצמו עפ"י מהלכו של הבית הלוי, הניסים שהיו במצרים היו כדי להכות את המצרים כי היה מגיע להם וכדי שידעו מצרים כי אני ה', לעמ"י עדיין לא היה מגיע לקבל בזכות עצמם שהרי הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז והיו שקועים במ"ט שערי טומאה, לעומת זאת המכות שהגיעו למצרים בים היה מחמת מידת הרחמים והאהבה לישראל כאב המכה את החפץ להרע לבניו האהובים, כי על הים כבר היה אתערותא דלתתא שהגיע עם ה"לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", בלי לחשוב איך יהיה לנו אוכל וביגוד ומטרנה וכו' רק ללכת אחרי ה' בעינים עצומות.

וכמו שאומרים בתפילה 'על זאת שבחו אהובים ורוממו לקל ונתנו ידידים וכו', שאז עמ"י נהיה לידידים ואהובים, אפשר ללמוד זאת אף מהפסוקים בירמיה (ט י) שגם אותם אומרים בתפילה "ותתן אותות ומופתים בפרעה ובכל עבדיו ובכל עם ארצו כי ידעת כי הזידו עליהם", כאן מדברים על עשרת המכות [כמו שנדרש באגדה על אותות ומופתים שאלו עשרת המכות וכן כתוב 'עם ארצו' שהרי המכות היו בכל ארץ מצרים], ולמה הוכו בהם "כי ידעת כי הזידו עליהם" כי הזדון הוא אשר הביא עליהם שייאבדו מן העולם (לש' הרמב"ן בלך לך עיי"ש), אבל בים "והים בקעת לפנייהם ויעברו בתוך הים ביבשה ואת רודפיהם השלכת במצולות", כאן כבר הכל בשביל ישראל בקעת 'לפניהם' ואת 'רודפיהם' הכל בשבילכם בניי האהובים.

לנו שיודעים מה היה הסוף בקריעת הים אולי נראה כי אם ה' היה אומר לנו שהים יבקע היינו נכנסים אליו בלי מורא, אך בשביל זה צריך אמונה חזקה וברורה שה' יעשה זאת, נביא משל שימחיש את הענין, אדם התקרב לצוק עד שהחליק ומצא עצמו צונח לתהום, בנס הצליח להיתפס בין שמים וארץ ולהתלות על ענף, אבל איך הוא ייחלץ בעודו תלוי כך כשמאה מטר מעליו ומאה מתחתיו, הוא מנסה מה שיכול וצועק יש מישהו למעלה, ואז הוא שומע קול 'כן אני למעלה', מי אתה הוא שואל, אני אלוקים! עונה הקול, אתה יכול להיות רגוע!, אתה יכול להציל אותי? הוא שואל, כן, משיב הקול, אבל אתה מאמין בי בכל ליבך, כן בטח

בלי ספק אנא תציל אותי, טוב תעזוב את העץ שאתה תלוי עליו ואז אני יציל אותך, אה..מה, לעזוב את העץ .. אולי יש מישהו אחר למעלה.. (את המעשה הביא הרב נח ויינברג).

ידועים דברי הרמב"ן שאומר "ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם", גם הטבע כל כולו נס, נבאר זאת עפ"י משל שראיתי,

אדם הגיע לשוק וחפץ למכור חמור, המיוחד בחמור הזה הוא שהוא אינו אמתי אלא מעשה ידי נגר אומן, כזו יצירה פלאית שנראית כ"כ כמו המקור אמורה לעלות הרבה יותר יקר מחמור רגיל, אך מרוב שהיצירה הייתה דומה למקור כולם עברו ראו את המחיר והמשיכו הלאה, עד שאמר לו עובר אורח אתה רוצה להראות שעשית אותו בידיים שלך תחתוך אותו לשניים, ואז כשיראו את הפלא של חמור מחולק ידעו כי הוא חמור מיוחד העשוי ביצירה פלאית, כך עד הנסים שהיו במצריים היה נראה כי הכל פועל לבד, כשה' חתך את הים בכך הוא הראה שהוא עד היום היה האחראי עליו ומקיים אותו, וראו כולם שגם כשהים על עמדו יש מי שאומר לים עד פה תבוא.

נשאל, אחרי שמבינים שגם הטבע הוא נס מה כ"כ מיוחד בנס, ה' הרי עושה את הנס כמו שעושה את הטבע?, אלא שכידוע באמת יש הנהגה טבעית שגם היא נס אבל במעשה בראשית נקבע שזהו ההנהגה שצריכה להיות בהעדר סיבה אחרת, וכמובן שגם היא צריכה להיות הדבר אינו מפחית בכי הוא זה מעוצמת הנס שבה, ולמה היא צריכה להיות, בשביל שיהיה בחירה ויוכל האדם לחשוב שכל העולם פועל לבד, אם כן איך זוכים לנס, מהו המתכון שכוחו לגבור על ההנהגה הטבעית שאמורה להיות?.

פה מגיע הנקודה, כל ההנהגה הזאת היא למי שמאמין בה בלבד, אבל אפשר לשנות את ההנהגה הזאת, על ידי תפילה באמונה שרק ה' עושה את הכל ושבעיניו ים עומד וים מחולק זה אותו חידוש של מעשה בראשית, כשאדם מאמין ובוטח בכל מאודו מתנהגים אתו כך ונותנים לו את מבוקשו, ולכן תפילה שבאה באמת בכל הלב ובשעבוד מוחלט לקב"ה בכוחה לשנות את הטבע, כי מי שמאמין שגם הטבע פועל ע"י נס, ואין הבדל בין קיומו של הטבע לקיומו של הנס, וברור לו כשמש כי אם ה' עושה מחיה הכל אין הבדל אם יעשה את הטבע או את הנס, אזי כמגיעים להכרה זו מיד נושעים, כמו שאומר הפס' בירמיהו "ברוך הגבר אשר יבטח בה', והיה ה' מבטחו", פ' אם הוא בוטח בה' ה' באמת יהיה מבטחו, וכן בגמרא (נדרים לב) "כל המתמים עצמו הקב"ה מתמים עימו", וכלשון הנפה"ח שבכח אמונה זו "להסר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שום רושם כלל".

וכן מסיים שם הנפש החיים במילים "כיון שמשעבד ומדבק טוהר אמונת לבבו באמת בל תמוט רק לו יתב' לבד, ואצלו יתב' הכל שוה כל רגע לפעול בסידור הטבע שקבע או היפוך סידור הטבע, כמו שמצינו בר' חנינא בן דוסא שהיה גוזר אומר ופועל כפי רצונו כל עת היפוך סידור הטבע כאמרו מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק ר"ל הלא אצלו יתב' שוה זה כמו זה", בעינינו הדבר מעורר פליאה, הרי חומץ שדולק הוא הפלא של כל הפלאות, אבל למי שיודע שהשמן מדוע דולק כי ה' רוצה ולא בגלל חוקי הפיזיקה, בעיניו שמן דולק וחומץ דולק זה בדיוק אותו נס, כשאדם יודע וחי את זה שאין טבע ה' מתנהג עימו ג"כ במידה הזאת שאצלו לא תפעל ההנהגה הרגילה, ואם הוא חי באמונה שהכל באמת מה' ולא קשור לטבע ה' נותן לו כל צורכו כפי אמונתו, לכן יהודי שהולך עם הקב"ה עד הסוף באש ובמים יזכה לכל הישועות.

הגמ' בר"ה אומרת (יח), היה רבי מאיר אומר שנים שעלו למטה וחולין שוה, וכן שנים שעלו לגרדום לידון ודין שוה, זה ירד זה לא ירד, זה ניצל זה לא ניצל, מפני מה זה ירד זה לא ירד, זה ניצל זה לא ניצל?, זה התפלל ונענה, זה התפלל ולא נענה, מפני מה זה נענה זה לא נענה?, זה התפלל תפלה שלימה נענה, זה לא התפלל תפלה שלימה לא נענה", שניהם התפללו ושניהם נמצאים על אותו גרדום, זה תפילתו נענתה זה לא, איך קרה כזה דבר?, התשובה אומרת הגמ' תפילה זה לא כספומט, יש תפילה שנענית ויש שלא, רק תפילה שלמה שהיא תפילה מושלמת בו האדם שם מבטחו בתפילה הזאת ויודע כי היא תציל אותו גם כשהחבר מונחת על צווארו, היא התפילה שמתקבלת.

ולכן תפילה צריכה לבוא מתוך ענוה וידיעה שלא מגיע לנו כלום וכל מה שיש לנו בא ישירות מתנה מהקב"ה, עמ"י נמשל ללבנה שאת כל אורה מקבלת מהשמש, לכן גם עלינו לדעת כי כל מה שיש לנו זה מהקב"ה, עפ"י חוקי הטבע אין לעמ"י קיום שהרי אברהם ראה בכוכבים שלא יהיה לו בן, לכן צריך לדעת ששום דבר לא מגיע לנו ורק ע"י תפילה נזכה לקבל הכל, ואפ"י שלא מגיע לנו בדין עצם הבטחון בה' כבר מהוה סיבה לקבל את כל צורכנו.

ומפה אנחנו מקבלים יסוד מהו תפילה ובטחון, תפילה מתקבלת כשצריכים ומתפללים על דבר שיודעים שיכול לבוא רק מישועה מעל הטבע, כשיהודי מגיע עם תלות מוחלטת בקב"ה, הוא צועק לקב"ה ולא בוטח בנדיבים, הוא יודע שהמשפיע היחיד הוא ריבון העולמים, מובטח לו שישמע תפילתו, ה' אומר אם אתה תלוי בי ורק ממני אתה יודע שתבוא הישועה היא מיד תגיע, נראה בס"ד עוד מקבץ תפילות שהתקבלו כי הם היו באמונה והתבטלות מוחלטת לקב"ה ובידיעה שרק הוא יכול להושיע כמו שראינו בקריעת הים.

א. ה"השכלה" של דוד

כתוב במדרש תהלים (קמב), משכיל לדוד בהיותו במערה תפלה. אמר שלמה מגדל עוז שם ה' וגו' (משלי יח י), כשהצדיקים נכנסים לצרה אין מענין עצמן, אלא על הקדוש ברוך הוא [אפי' שהיו יכולים לתלות במעשיהם], וכן כשברח לפני אבשלום לא זמר אלא להקב"ה, וכן כשהיה במדבר יהודה לא הזכיר אלא הקדוש ברוך הוא, ובכל צרה שהיה נכנס היה בוטח בהקב"ה, וכשהיה במערה לא קרא אלא להקב"ה, שנאמר משכיל לדוד בהיותו במערה וגו'. מהו משכיל לדוד, כשהיה שאול ודוד במערה, **ידע וראה שאין אדם עומד לא בממונו ולא בחכמתו ולא בגבורתו, ומהו עומד לו תפלתו, השכיל דוד וידע ואמר שאין טוב לו אלא תפלה,** לכך נאמר משכיל לדוד וגו'.

ובהמשך המזמור "הבט ימין וראה ואין לי מכיר אבד מנוס ממני", אין לי למי לנוס לעזרה (מצודת דוד), ואז "זעקתי אליך ה' אמרתי אתה מחסי חלקי בארץ החיים", מתוך המצוקה הזאת זעקתי אליך כי אז ודאי אני בוטח רק בך.

מבואר שאף הצדיקים שהיינו אומרים שהם לא צריכים כ"כ להתפלל, בטח יש להם ביטוח, אבל דווקא הם מפילים תחינתם לקב"ה, כי יודעים שרק הוא יכול להושיע, שכל מה שיש לנו מגיע רק בביטחון מוחלט שה' יביא לנו, אדם עשיר חושב שישחד את פלוני, אדם חכם חושב שיתכמן את אלמוני, אבל הצדיקים יודעים שכל מה שעומד לאדם הוא תפלתו ובטחונו בה' ולכן רק שם משקיעים, אכן זהו ההשקפה היחידה והמשתלמת ביותר!

ב. תפילת ר' יוסי בן זמרא

הגמ' בכתובות (סב:) מספרת, על ר' יוסי בן זמרא שמיד לאחר חתונתו, אזיל יתיב תרתי סרי שני בני רב, עד דאתא איעקא דביתהו, אמר רבי היכי נעביד? נגרשה יאמרו ענייה זו לשוא שימרה, נינסיב איתתא אחרית? יאמרו זו אשתו וזו זונתו, בעי עלה רחמי ואיתסיאת.

ושואלים המפרשים קושיא זועקת כיון שתפילה יש בכוחה להועיל לה להתרפא ולהיפקד מדוע רק לאחר שא"א לגרשה או לקחת אחרת עליה אמר לו להתפלל, שיגיד לו מיד להתפלל שתתרפא, היעלה על הדעת שאם היה יכול לגרשה היה עדיף שיעשה כן במקום להתפלל?, אלא שהתפילה השלמה שוודאי מתקבלת היא כשיש בטחון מוחלט שרק הקב"ה יכול לעזור ואין עוד שום דרך אחרת, ואם היה יודע שיש עוד אפשרות שיוכל לסמוך עליה באם לא תענה תפילתו באמת לא היה נענה בתפילתו.

ג. תפילת הכה"ג ביוה"כ

הכהן גדול היה מתפלל תפילה קצרה ביום כיפור בבית החיצון אחרי ססיים את עבודת הקודש ביום הקדוש, ולא היה מאריך בתפילתו כדי לא להבעית את ישראל, ומה הוא אומר בעת רצון הכי גדול, שלא יאבד המלכות מיהודה שיהיה פרנסה שתהיה שנה גשומה ולא תכנס לפניך תפילת עוברי דרכים.

וצריך להבין, הרי ה' יודע שכולם צריכים את הגשם ומדוע שומע את תפילת היחיד שבמקרה עכשיו לא טוב לו עם הגשם, במיוחד שאותו יחיד גם צריך בד"כ את הגשם, ובשביל זה צריכים לא פחות מ'פצצת אטום' של כה"ג ביום הכיפורים?

התשובה היא כן, בלי התפילה שלו לא היה יורד גשם, כי גם תפילה של יחיד אם היא באה מתוך הלב בשעת קושי ומצוקה שרטוב לו וקר לו ולילדיו הרכים ומה יהיה עליו בתוך הקושי והבוץ, היא תענה גם אם כולם רוצים את הגשם, כי "לב נשבר ונבזה אלוקים לא תבזה", זה חוק חזק כ"כ שאם לא יעמוד כנגדו כה"ג ביוה"כ שום דבר לא יוכל עליו, ובשונה משאר החקלאים שאומרים אם שנה שעברה הכל היה טוב גם השנה כך יהיה, או שבסוף יירד או שיעשו הטפלה וכדו'.

ד. תפילת ה"טו" אלף שלא מתו במדבר

המדרש איכה אומר, על מה השמחה בט"ו באב שמתי מדבר פסקו מלמות, "אמר ר' לוי כל ערב תשעה באב היה כרוז יוצא הכל יצאו לחפור חפרין וישנין בהן ובשחרית הכרוז יוצא יבדלו החיים מן המתים והיו בודקין אותן ונמצאו ט"ו אלף ופרוטרוט חסרין בכל שנה וכך עשו מ' שנה יום לשנה הרי מ' שנה בשנה אחרונה עשו כן בדקו עצמן ונמצאו שלמים אמרו שמא טעינו בחשבון וכן בי' בו וכן בי"א וכן בי"ב וכן בי"ג ובי"ד עד דאיתמלי סיהרא כיון דאיתמלי סיהרא אמרו ביטל הקדוש ברוך הוא אותה גזירה קשה מעלינו ועשו משתה ושמחה וי"ט", (לשון התוס' בי"ב קכא – 'בשנה אחרונה ביטל מהן הגזרה ונשאר מהן ט"ו אלף ופרוטרוט אותן שהיו ראויין למות בשנה אחרונה').

וצריך להבין מדוע באמת נשארו בחיים הרי ה' נשבע שכולם ימותו ?, וגם למה דווקא תפילתם התקבלה ולא התקבלה התפילה של כל אלו שהתפללו בארבעים שנה?.

ויש לומר שהחמשה עשרה אלף הנותרים ידעו בוודאות שלא ימותו, זהו נשאר רק יום אחד לכל מי שלא שעדיין לא מת, נדמיין לעצמנו תפילה שכזו, של מי שיודע שהולך לישון בלי לקום, אין לו זמן להפרד ממשפחתו רק להרטיב את התהילים כל עוד לא אמר המפיל, זוהי תפילה מכל הלב כי זה הברירה האחרונה, משא"כ כל השאר שנכנסו לבור לא היו בטוחים שהגיע זמנם, אפי' בשנה אחת לפני האחרונה היה רק חמישים אחוז שימותו אלה שבאמת מתו, ולכן ודאי שגם הם התפללו אבל עדיין לא התפללו מכל הלב לדעת שאין להם עוד שום מוצא כי אולי זה לא השנה שלהם, ורק החמש עשרה אלף שנותרו בסוף התפללו תפילה שלמה וידעו שרק התפילה יכולה להציל אל חייהם, ולכן רק זאת התפילה התקבלה.

ה. תפילת הרוצחים שהכהן ימות

במכות (פ"ב) "לפיכך אמותיהן של כהנים מספקות להן מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו".

וצריך להבין למה הן צריכות לדאוג לרוצחים, הכהן הגדול הוא איש שרבים צריכים לו, ומה הן רוצחים שפלים בשגגה [שהרי מגלגלים חובה ע"י חייב], ועוד שעוד ממשיכים בדרכם הרעה ומתפללים שבן אדם ימות כזו תפילה נרשעת שעדיף להם שהכהן ימות ובלבד שאני ישתחרר, ככה לבוא לבוא עולם ולבקש תהרוג את פלוני?, ועוד את מי, את הכהן הגדול שנכנס לפני ולפנים, וכי ה' יקשיב לכהן תפילה עד שהאמהות צריכות לספק להם מחיה וכסות?

ועוד קשה למתבונן, מה יעזור באמת האוכל והכסות, הרי רק בא"י היה שלוש ערי מקלט וארבעים ושניים ערי לוויה, נגיד שהאמא השקיעה את כל יומה בהכנת האוכל ושליחתו והיה לה די כסף לכל האוכל והכסות, הרי ודאי הספיקה להגיע לכל רוצח לא יותר מפעם בשבועיים, וככה בשביל חתיכת שניצל הסכימו להם הרוצחים לוותר על התפילה ובכך לאבד את חירותם? שימות הכהן הם יכולים לבקש, אבל חלילה מלוותר על שניצל פעם בחודש, היו לא תהיה!

אלא מה, רואים מפה שכשיהודי מתפלל מכל הלב תפילתו נענית, לא חשוב על מה מתפלל אם הוא יודע שרק ה' יכול להציל אותו ואין לו עוד שום ברירות ה' שומע את התפילה, זה חוק טבע, ולרוצח הרי אין אפשרות לעשות משהו כדי לצאת מהמצב כי אם לפתוח סידור ולבקש מה' שיוציא אותו ע"י מות הכה"ג, וכל אחד שמתפלל בטוח שה' שומע אך עדיין מקוננת בו הרוגע כי גם פלוני אולי יוכל לעזור לו, אבל מי שנמצא בעיר מקלט הוא יודע שאין לו מנוס רק להתפלל לה' ורק הוא יכול להושיע אותו ותפילה כזאת מתקבלת מיד, זה הסיבה שתפילתן נשמעת, ומה עושה השניצל?, עצם הידיעה שהם מפסידים בזה משהו גם אם קטן הוא, עדיין התפילה איננה שלמה במאה אחוז, ורואים בזה שדי בדבר קטן שיחליש את כח התפילה, אפי' סיכוי נוסף קטן מלבד התפילה שהאדם סומך עליו במקצת כבר הורס, וכמו שרואים כאן שאם מקוננת בלבם הידיעה שאם ימות הכהן הם לא יקבלו את אותו השניצל, גם אם זה לא יגרום להם לא להתפלל, לפחות הם לא יתפללו מכל הלב.

ו. תפילת אסתר

במגילת אסתר מצינו שצמו והתפללו לה' שיצילם מהגזירה הנוראה, הגמ' במגילה (טו:) אומרת שאסתר אמרה את מזמור כ"ב בתהילים "אלי אלי למה עזבתני", מדוע כל ההצלה הגיע דווקא בזכות אסתר, כתוב בפסיקתא "כי אין לה אב ואם, תבוא יתומה שאין לה אב ואם, ותהי גואלת לישראל שנאמר בהם יתומים היינו ואין אב", וצריך להבין מה עניין זה שאין לה אב ואם לזה שתתקבל תפילתה?

אלא עמ"י אמרו לה' בגלות יתומים היינו אין למי לפנות, כשמבקשים מה' צריכים להרגיש כיתומה שיודעת שאין לה לאן לפנות ואף אחד לא תומך בה, וכך תפילתה נשמעת מיד, "כי אבי ואמי עזבוני וה' יאספני", היא מרגישה שיש לה רק את ה', וכמו שאמרה שם במזמור "ואנוכי תולעת ולא איש".

ועל אותו מהלך יש לומר על זה שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה ממנה שכינה, ואמרה אסתר שמא על שקראתיו [להמן] כלב, שנאמר "הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי" (שם), חזרה וקראתו אריה, שנאמר "הושיעני מפי אריה", מה ההבדל בין כלב לאריה, כלב לא תמיד נושך ואפשר לזרוק עליו אבן, אריה אם הוא רעב הוא יאכל בלי ספק, וזהו שאמרה אם בגלל שאמרת כלב עכשיו אני אומרת אריה, שאין לי דרך אחרת לברוח.

עוד נקודה, במגילת אסתר כידוע לא מופיע שם השם, היכן מופיע השם ברמז בר"ת במילים "יבוא המלך והמן היום", מדוע דווקא שם?, משום שעד אז חשבו אחות לנו בבית המלך ולא יקרה כלום, אבל כשראו שהיא מתקרבת להמן הרשע זעקו אל ה' ולכן נענו, וכמו שאומרת שם הגמ' "מה ראתה אסתר שזימנה את המן, כדי שלא יאמרו ישראל אחות יש לנו בבית המלך ויסיחו דעתן מן הרחמים".

ז. תפילת נקדימון בן גוריון (תענית יט)

ת"ר פעם אחת עלו כל ישראל לרגל לירושלים ולא היה להם מים לשתות, הלך נקדימון בן גוריון אצל הגמון אחד, אמר לו הלויני שתיים עשרה מעיינות מים לעולי רגלים, ואני אתן לך שתיים עשרה עינות מים, ואם איני נותן לך - הריני נותן לך שתיים עשרה ככר כסף, וקבע לו זמן, כיון שהגיע הזמן ולא ירדו גשמים, בשחרית שלח לו שגר לי או מים או מעות שיש לי בידך, שלח לו עדיין יש לי זמן, כל היום כולו שלי הוא, בצהריים שלח לו שגר לי או מים או מעות שיש לי בידך, שלח לו עדיין יש לי שהות ביום, במנחה שלח לו שגר לי מים או מעות שיש לי בידך, שלח לו עדיין יש לי שהות ביום, לגלג עליו אותו הגמון, אמר כל השנה כולה לא ירדו גשמים, עכשיו ירדו גשמים?, נכנס לבית המרחץ בשמחה, אמר לפניו רבונו של עולם! גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי, אלא לכבודך עשיתי, שיהו מים מצויין לעולי רגלים, מיד נתקשרו שמים בעבים, וירדו גשמים עד שנתמלאו שתיים עשרה מעיינות מים והותירו.

הסיפור מעלה תמיהה, עד אותו יום כל אותו יום עד השקיעה נקדימון לא התפלל, הגיע שעת האפס ואז הוא שופך את ליבו, עכשיו אתה נזכר?, כדי לדאוג לגשם צריך מראש לדעת איך הוא יגיע, ואם צריך לעשות השתדלות תעשה אותה בהתחלה, מדוע עד אז שילב ידיים ורק כשכבר אין מנוס נזכר להתפלל?

אלא מה כמו שראינו, תפילה כשבאה עם ידיעה שהיא לא הברירה היחידה היא לא שלמה, יתכן שמילא יירד גשם וכל עוד יש עוד זמן - הפריץ יכול למות עוד לפני החתול, רק כשהאדון נכנס בשמחתו לבית המרחץ - הוא כבר בטוח שהכסף בכיס שלו בלי כל ספק, או אז נקדימון נכנס לבית המקדש כשהוא עצוב, נתעטף ועמד בתפלה, וזוהי תפילה שאם לא היא עוד שום ברירה, ובטחים רק בקב"ה.

ואגב, להבין מהו הלשון "נתעטף ועמד בתפילה", כבר מצינו בפס' "תפילה לעני כי יעטוף", וכן אומרת הגמ' (ר"ה יז) "מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה אמר לו כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם", ומשה היה העניו מכל האדם ולכן אומרים כהודעת לעניו מקדם, ולכן נראה כי הסוד של מתעטפין הכוונה שמבטלים את האני שלי וכולי בידיים שלך, וכמו שאמר דוד המלך "הטוב בעיניך עשה" אני בידיים שלך ובטוחני כי תביאיני לחוף מבטחים, וכמו שהגמ' בשבת (לא:) אומרת "כיון דכתיב על פי ה' יסעו כסותר ע"מ לבנות במקומו דמי", מי שהולך עפ"י ה' הוא תמיד באותו מקום, לא משנה עם יש פלוס בבנק או מינוס אם יש איומים מאירן או קיצוצים מהממשלה, אני תמיד באותו מקום, משל לתינוק הנמצא על אימו, גם אם האמא הולכת מהבית למכולת ולגינה אם תשאל את התינוק איפה אתה, התשובה תהיה תמיד - על אמא, "כגמל עלי אימו".

יש בנותן טעם להביא את הזוהר (וישלח קסח:) על תפילה של עני שיודע שאין לו על מי להשען, "תפלה לעני דא תפלה של יד דעני אתדבק במסכנותיה, כמאן דלית ליה מגרמיה כלום, ועל דא צלותא דעני אקדימת קמי קודשא בריך הוא מכל צלותין דעלמא בגין דכתיב (שם כ"ב) כי לא בזה ולא שקץ ענות עני וגו'", אומרים גם בשיר הכבוד "תיקר שירת רש בעינך כשיר יושר על קרבנך", עני זה לא מי שאין לו כסף גם דוד אמר "כי עני ואביון אני" אע"פ שמלך היה, אלא מי שאומר לקב"ה אבא אני צריך אותך ואני יודע שאין לי כלום בלעדך הוא העני שאין לו כלום מחמת עצמו, אך יש לו הכל מחמת בטחונו.

מסופר על פעלולן ידוע שעמד לפני מאות צופים ומעריצים, הפעלול שהלך לעשות היה חדש מסוגו לא פחות מאשר לעבור על חבל דק בין שני הרים גבוהים מעל מפלי הניאגרה כשהוא עוצם עיניים ומחזיק בכיסא שעליו יישב מתנדב מהקהל, לפני שהוא מתחיל בעודו מניח רגל על החבל הוא צריך לקבל עידוד מהקהל ולכן הוא שואל את כל הקהל שבעמק למטה, אתם מאמינים שאני יצליח לעשות את זה?, איש לא נפקד מלענות בשאגה כן בודאי אתה יכול, ושוב שואל אותם אם אתם מאמינים בי אז מי מתנדב לשבת על הכיסא, שקט שורר בקהל..., עד שבאה ילדה והתנדבה בשמחה, כולם חשבו שהיא מתאבדת עד שהסבירה, זה אבא שלי..., זה מה שנקרא להיות בידיים של אבא.

ח. תפילת רחל

"ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחותה ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנוכי: ויחר אף יעקב ברחל ויאמר התחת אלוקים אני אשר מנע ממך פרי בטן" (בראשית ל).

ואומר רש"י בתשובת יעקב "אני יש לי בנים, ממך מנע ולא ממני", והקושיא הנשאלת (וכבר הק' כן הרמב"ן), מצינו צדיקים שהתפללו על אחרים, וגם אם ליעקב יש בנים מן הראוי שגם הוא יתפלל עליה?

אלא הוא בא לומר לה אל תסמכי על התפילה שלי, התפילה שלך היא התפילה שה' רוצה לשמוע, אני יש לי בנים וזו תפילה פחות מעומק הלב, תתפללי את ותראי ישועות, "תחת" פירושו במקום (תחת הבל כי הרגו קין), לכן אמר לה יעקב האם אני בתפילתי יכול להיות במקום התפילה שלך לאלוקים?, האם עדיף לוותר על התלות בקב"ה ולסמוך עלי מאשר להתלות רק בו?, ודאי שלא.

מסופר עליו שעשה את כל העברות שבעולם ושמע מזונה אחת שלא מקבלים אותו בתשובה, הלך וישב בין שני הרים וגבעות, אמר הרים וגבעות בקשו עלי רחמים, אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו, שנאמר כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה, וכך אמר לשמים וארץ לחמה ולבנה לכוכבים ומזלות, וכולם עונים את אותו תשובה עד שנבקש עליך נבקש על עצמנו, אמר ר"א **אין הדבר תלוי אלא בי**, הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו, יצתה בת קול ואמרה 'רבי' אלעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא.

מבאר שרק שהשכיל שאין לו שום מליץ יושר והבין שאין הדבר תלוי אלא בו מיד הוא זומן לחיי העולם הבא, מי שיבין שכל דבר שהטבע הוא המפעיל הבריאה הוא ינסה אותו תמיד, אבל מי שמבין שהכל תלוי בו ויכול תמיד לדבר עם מי שאמר והיה העולם יכול להגיע מתחתית המדרגה לחיי העולם הבא, יש כאן גם מחשבה מרוממת, נדמה לנו שבתפילה צריך לבוא רק בענווה ולומר שלא מגיע לי כלום, זה נכון, אבל זה לא מוריד מערכך בכי הוא זה, אדרבא, אתה יודע שאתה יכול לנווט את כל מה שיהיה על ידי מוצא פיה, הרי העולם מתנהל בידי הקב"ה ולא בידי בעלי אינטרסים, וע"ז אמרה התורה "כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קוראנו אליו".

והמהר"ל מבאר שר"א בן דורדיא היה כה שקוע בחומר עד שרק מהם ביקש רחמים, הוא לא הבין שיכול להיות משהו מעל זה, וכשהבין שאין לאל ידם השכיל שהם דברים זמניים ואינם אלא משענת הקנה הרצוף, וזה החילו לתלות הדבר בי! שזה הנשמה הנצחית הנשמה שנתת בי.

הרב ראובן קרלינשטיין בסיפור על דברי חז"ל (ברכות לב:), אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל, שנא' "קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'", שלכאור' מה תועיל תפילה נוספת, ומבאר עפ"י מעשה ביהודי שנצרך לעזרה מסוימת מעסקן המתמחה בתחום, הלך היהודי ובקש ממנו אם יוכל לסייע לו, האיש שמע ופסק אני מצטער מאוד אך אין ביכולתי לעזור לך, לאחר כמה ימים מבקש הנזקק שוב אם יוכל לעזור לו באותו ענין, ומדוע אתה בא עוד פעם תהה אותו עסקן, אומר לך את האמת משיב אני בא אליך כמוצא אחרון בדקתי ואין לי כל כתובת אחרת, אתה יודע מה אם ככה אני מוכן לבדוק מה אוכל לעשות בענין, וכ"ה בתפילה, התפילה הראשונה לא התקבלה והתשובה הייתה 'נסה שנית', אז כשתראה שאין לך עוד למי לפנות זה הכתובת היחידה - התשובה תהיה כן.

הגר"א מבאר במזמור "אשרי יושבי ביתך", שבכל המזמור יש ו' החיבור בין תחילת הפסוק לסוף הפסוק, למעט הפסוק "קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראה באמת", ולמה לא נאמר בו ו' לומר לך שאין ה' קרוב לכל קוראיו אלא רק בתנאי שיקראה באמת. **וכן אומרת הגמ'** (ברכות סג) דרש בר קפרא איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה "בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחתיך", אמר רבא אפילו לדבר עבירה, ומוסיף שם העין יעקב "גנבא אפום מחתרתא קרי" שגם הגנב מתפלל לפני שגונב, והגאון מוסיף שלא זו בלבד אלא שגם תפילתו מתקבלת, כי יודע שעכשיו שום דבר לא יעזור לו ומי שמאמין שרק ה' יכול להושיעו תפילתו מתקבלת, כי זה מה שכתוב בפרשה הקטנה שכל גופי תורה תלויים בה, שאם בכל דרכך דעהו מיד הוא יישר ארחתיך, וכן אמר המגיד ממעזריטש על הפס' "הוא תהלתך והוא אלוקיך" כפי שאתה מתפלל דהיינו תהילתך כך הוא אלוקיך דהיינו קרוב אליך.

ושערי דמעות לעולם לא ננעלו, ולמה? כי אדם בוכה כשמאבד תקווה ולא יכול להכיל את מצבו, מי שבוכה כך לה' זה ראייה שאין לו רק את ה', ועיקר הבריאה שהאדם יהיה קשור לרבש"ע וכמה שהוא מרגיש יותר תלוי כך תפילתו תענה, וכן בתהילים על הארבעה שצריכים להודות "ויגיעו עד שערי מוות ויזעקו אל ה' בצר להם ממצוקיהם יוציאם".

ומכאן קריאה לכל מאן דבעי שתפילתו תענה, שלא לחכות למצב שהתפילה היא הברירה האחרונה אלא גם כשהבעיה יכולה להפטר ע"י השתדלות כזאת או אחרת עלינו להתפלל מתוך ידיעה ברורה שרק ה' יכול להושיענו ולו לבדו ראוי להתפלל, והוא לבדו עושה עושה ויעשה לכל המעשים, ואין טבע ומנהגו של עולם, וכך התפילות ודאי התקבלו, וגם מי שחושב שהוא לא ראוי לקבל את כל משאלות ליבו, זה בדיוק הזמן לשאת עינים ולהתפלל, כי בגלל שלא מגיע ה' רוצה שתתקרב אליו ואז כן יהיה מגיע לך.

ריבון העולמים ידעתי כי הנני בידך לבד, וגם אם התאמץ בעצות ותחבולות וכל יושבי תבל יעמדו לימיני להושיעני ולסמוך נפשי מבלעדי עוזך ועזרתך אין עזרה וישועה"

(מתוך תפילת הרה"ק רבי מאיר מאפטא זיע"א)